

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

SPORT A OLYMPIJSKÉ Hnutí V ZEMÍCH VISEGRÁDU A JEJICH
TRANSFORMACE V POSTKOMUNISTICKÉ ÉŘE

Autoreferát dizertační práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Marek Waic, CSc.

Konzultant specialista: PhDr. František Kolář, CSc.

Vypracovala: Mgr. Kristina Jakubcová

Katedra kinantropologie, humanitních věd a managementu sportu

Duben 2012

ÚVOD

Olympijské hnutí je významným společenským, ekonomickým i politickým fenoménem moderní doby. S rozpadem komunistického bloku v roce 1989 doznalo v Československu i dalších středoevropských zemích významných změn. V západní Evropě je sportovní historické období 90. let dobře popsáno, v zemích Visegrádské čtyřky se mu však historiografie tělesné výchovy a sportu doposud vyhýbala.¹

Práce se zabývá analýzou vývoje a stavu olympijského hnutí v zemích Visegrádu a vzájemnou komparací jednotlivých zemí. Klade si za cíl zasadit vývoj olympijského hnutí v zemích Visegrádu do politického kontextu, který jej od jeho počátků velmi výrazně ovlivňoval. Pro politické účely se olympijské hnutí a především jeho organizace, tedy olympijské výbory, a posléze i jeho reprezentanti na olympijských hrách stali předmětem důkazu národní svrchovanosti, později i důkazem jisté „větší úspěšnosti“ tzv. socialistického tábora.

Historie vývoje moderního sportu již od jeho počátků, včetně zájmu o rodící se olympijské hnutí, má v těchto zemích podobné rysy. Čechy i Maďarské království měly dokonce své zástupce již v prvním Mezinárodním olympijském výboru (MOV). Především po nástupu komunismu procházely dnešní Česká a Slovenská republika, Maďarsko a Polsko nejen v oblasti sportu podobným vývojem. Tato oblast byla „sjednocena“ a její řízení vykonávala státní střešní organizace, která si nárokovala řídit všechna odvětví sportu, ačkoliv např. Československý olympijský výbor si zachovával i jako součást Českého svazu tělesné výchovy jistou míru autonomie. Po pádu komunistického režimu čekaly sport nové výzvy. Musel se vymanit se státního sevření, zároveň však alespoň zčásti nahradit státní zdroj financování zdroji alternativními, vybudovat si vlastní struktury, nastavit vztahy mezi jednotlivými subjekty sportovní scény, stanovit místo, které v těchto vztazích a strukturách bude náležet olympijskému výboru, či ovlivnit legislativní rámec pro vlastní působení.

Jak se sport a zejména olympijské hnutí vypořádalo s těmito výzvami, chce přiblížit tato práce. V průběhu výzkumu se však ukázalo, že pochopení vývoje sportu a olympijského hnutí po pádu komunismu není možné bez důkladného popisu situace v této oblasti po druhé světové válce a nástupu komunistických režimů v zemích budoucí Visegrádské čtyřky. Proto je původní záměr, pracovat především s obdobím po roce 1989, rozšířen o stručné shrnutí

¹ DE WAELE, J. - M., HUSTING, A. *Sport, politiques et sociétés en Europe centrale et orientale*. Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles, 2005, s. 25.

vývoje olympijského hnutí ve vytčených zemích do 2. světové války a jeho podrobnější popis po druhé světové válce. Proto jsem pracovala i s prameny, které se týkají sportu a olympijského hnutí ve druhé polovině 20. století. Vyrovňování se s tímto dědictvím se totiž pro olympijské hnutí po pádu komunistického režimu stalo hlavním úkolem.

Výzkum se věnuje všem zemím Visegrádské čtyřky, oddíl zaměřený na Česko je však nejobsáhlejší. A to vzhledem k tomu, že je mateřskou zemí autorky, stejně i proto, že zde je možné dohledat a získat největší množství archivních materiálů a literatury. Nejenom pro absenci jazykové bariéry, ale i díky osobě konzultanta specialisty dr. Koláře. Ten je ředitelem Olympijského studijního a informačního centra Českého olympijského výboru a díky němu bylo autorce umožněno nahlédnout do mnohých archivních dokumentů vztahujících se k vývoji českého olympijského hnutí.

Cíl práce

Cílem dizertační práce je analýza vývoje a současného stavu olympijského hnutí v zemích Visegrádu a vzájemná komparace jednotlivých zemí; České a Slovenské republiky, Maďarska a Polska. Vývoj je zaměřen především na změny, které pro sport a olympijské hnutí nastaly se změnou politického režimu v těchto zemích v roce 1989. Pro snazší porovnání situace olympijského hnutí v celé Visegrádské čtyřce jsem si stanovila následující dílčí cíle:

- Stručný popis vývoje olympijského hnutí v Čechách, Maďarském království a na území dnešního Polska a Slovenska do konce 1. světové války
- Stručný popis vývoje olympijského hnutí a ustavení jeho orgánů v Československu, Polsku a Maďarsku mezi světovými válkami; Slovenský olympijský výbor v období Slovenského štátu
- Československo: podrobný popis vývoje olympijského hnutí od konce druhé světové války, s důrazem na období od roku 1989 do zániku společného státu; funkce, struktura a financování olympijského výboru
- Slovenská republika: podrobný popis vývoje olympijského hnutí na Slovensku od jeho vzniku; funkce, struktura a financování samostatného Slovenského olympijského výboru

- Česká republika: podrobný popis vývoje olympijského hnutí v České republice od jejího vzniku; funkce, struktura a financování samostatného Českého olympijského výboru
- Maďarsko: podrobný popis vývoje olympijského hnutí od konce druhé světové války, s důrazem na období od roku 1989 do současnosti; funkce, struktura a financování olympijského výboru
- Polsko: podrobný popis vývoje olympijského hnutí od konce druhé světové války, s důrazem na období od roku 1989 do současnosti; funkce, struktura a financování olympijského výboru
- Komparace vývoje a stavu olympijského hnutí v jednotlivých státech, způsob organizace, financování i pravomocí jednotlivých národních olympijských výborů.

Periodizace zkoumaného období

Periodizaci jsem volila různou v několika spolu souvisejících oddílech práce vytvořených podle původně tří, posléze čtyř zemí Visegrádské skupiny. Odvíjela se především od politických historických milníků v těchto zemích. Vzhledem k příslušnosti všech zemí Visegrádu k tzv. socialistickému táboru a vlivu politiky Sovětského svazu na jeho členy, si je však periodizace v těchto zemích poměrně podobná.

První etapa zahrnuje období od počátku olympijského hnutí do konce první světové války, ve kterém žádná ze sledovaných zemí nebyla samostatným státem a olympijské výbory v nich buď neexistovaly, nebo bojovaly o přežití. Dalším úsekem je období mezi světovými válkami, ve kterém si zkoumané země vedly rozdílně vzhledem k příslušnosti k rozdílným stranám válčícím v první světové válce. Společně je však charakterizuje vzestup zájmu o sportovní i olympijské hnutí. Následuje etapa druhé světové války, v jejímž průběhu byla olympijská činnost celosvětově utlumena. V zemích Visegrádu je zajímavá tím, že vznikl nový samostatný olympijský výbor v rámci Slovenského štátu, byť byl uznán pouze provizorně a jeho existence nepřežila konec druhé světové války. Po skončení válečného konfliktu se v zemích V4 postupně dostaly k moci komunistické strany a sjednotily i sport a tělovýchovu. Olympijské výbory tak dříve či později přestaly být samostatnými subjekty a staly se součástí státu nebo přímo komunistickou stranou řízené tělovýchovné organizace. S tou je později začala spojovat i osoba společného předsedy. V jednotlivých zemích se dílčím předělem staly

první krize režimu související většinou s neuspokojivou hospodářskou situací. První vypukla v Československu, následovala ji krize v Polsku a Maďarsku. Poslední dvě jmenované země zaplatily za revoltu krvavěji, posléze zde však režim trochu ustoupil ze svých pozic. Nadějný trend byl nastolen v Československu koncem 60. let. Avšak byl potlačen o to brutálněji, oč větší naděje budil. Léta 70. a 80. byla ve všech zkoumaných zemích spíš agónií politického režimu, ve sportovním hnutí se také v podstatě udržoval status quo. Pro všechny zkoumané země se ze sportovního hlediska stal významným milníkem rok 1984, kdy ani jedna z nich nevyslala svou reprezentaci na olympijské hry do Los Angeles a podřídila se tak přání Sovětského svazu pomstít se Američanům za bojkot „jejich her“ v Moskvě o čtyři roky dříve.

Společným předělem nejvyšší důležitosti je rok 1989, kdy se režim zhroutil v Polsku, Maďarsku a nakonec i v Československu. První jmenované státy dosáhly změny dříve, avšak bez zájmu a aktivní účasti sportovních špiček a čelních představitelů tamního olympijského hnutí. Československo bylo posledním z těchto států, kde komunistický režim padl, avšak sportovní špičky se záhy postavily na stranu demokracie. Změna režimu přinesla obří změny i do sportovního a olympijského hnutí. Olympijské výbory se znovu staly samostatnými organizacemi, vydělily se z jednotných tělovýchovných organizací, které buď zanikly, nebo byly významným způsobem transformovány. Československo má na rozdíl od Polska a Maďarska vlastní milník v podobě svého rozdělení na dva nezávislé státy od ledna 1993, které se promítlo i do olympijského hnutí a vzniku dvou (staro)nových olympijských výborů.

Metody

V první fázi výzkumu jsem se zaměřila na vytvoření si určitého přehledu dostupné odborné literatury týkající se olympijského hnutí v postkomunistických zemích a olympijského hnutí obecně ve vymezeném časovém období a jejímu následnému studiu. Další data jsem získala rešeršemi dobových periodik. Takto shromážděná data jsem podrobila komparaci a kritice k získání co nejpřesnějších historiografických informací. Popisu historické skutečnosti jsem dosáhla pomocí diachronního přístupu v kombinaci s chronologickou metodou.

Ve druhé fázi výzkumu jsem stejným způsobem získávala data z archivních pramenů. Hledala jsem především vyhlášky a zákony, které upravovaly činnost a fungování sportovních organizací, především olympijských výborů v zemích V4. Dále protokoly ze zasedání orgánů olympijských výborů, zprávy o činnosti, stanovy. Podrobila jsem je důkladné především vnitřní kritice, abych posoudila jejich autenticitu, resp. informační hodnotu textu pro tento

výzkum. Data jsem doplnila o informace získané z nepsaných pramenů. Tedy z rozhovorů s představiteli olympijského hnutí ve zkoumaných zemích. Využila jsem jedné z metod kvalitativního výzkumu - orální historie, jež umožňuje získat poznatky na základě ústního, různě fixovaného sdělení osob, jež byly svědky určité události nebo procesů, které se týkají zkoumaného tématu. Především v Maďarsku byly tyto prameny zásadní vzhledem k tomu, že drtivá většina pramenů psaných byla k dispozici pouze v maďarském jazyce. Data získaná z literatury a archivních dokumentů jsem doplnila o informace nabyté studiem tisku. Cílem rešerši bylo doplnit poznatky o drobné detaily či postřehy komentátorů.

Ve třetí výzkumné fázi jsem využila retrospektivní metodu, jejíž pomocí jsem se pokusila vysledovat události, jež měly zásadní vliv na změny ve fungování olympijských výborů či se odrazily ve vnímání postavení a funkce olympijských hnutí. Využila jsem synchronní komparace, díky které jsem sledovala vývoj olympismu v jeho aspektech politických, ekonomických, sociálních či organizačních. Objekty komparace byly olympijské výbory v zemích Visegrádské čtyřky, cílem komparace bylo určení shod a rozdílů v jejich vývoji a mezi nimi. Jako kritéria pro komparaci jsem zvolila způsob financování, organizační strukturu, postavení v systému sportu národních olympijských výborů zkoumaných zemí.

Při závěrečné interpretaci jsem pomocí analýzy popsala vztahy mezi jednotlivými vlivy, které se podílely na určování změn v postavení a funkci olympijských výborů, např. vyvazování z jednotných tělovýchovných organizací, změny získávání finančních prostředků apod. Komparativní metoda se stala základem popisu rozdílů ve fungování olympijských výborů v zemích V4 mezi nimi a zároveň rozdílů ve fungování těchto výborů před rokem 1989 a poté.

Výzkum byl ukončen vypracováním dizertační práce. Ta je členěna do oddílů, které sledují chronologicky vývoj sportu a olympijského hnutí v jednotlivých zkoumaných zemích. Každý oddíl je rozdělen do kapitol dle chronologického hlediska. Kapitoly tedy tvoří popis stručně shrnutého vývoje jednotlivých olympijských výborů do konce druhé světové války. Podrobněji je nastíněn již jejich vývoj v období komunistického režimu. Jeho dílčí krize a následný pád na sklonku 80. let je předělem v každém oddílu. Podrobně je popsán vývoj sportu se zřetelem na olympijské hnutí v dané zemi od konce komunistického režimu až do současnosti. Zvláštní podkapitola je věnovaná posledním olympijským hrám, které Češi a Slováci absolvovali jako reprezentanti společného státu, protože mezinárodní mediální zájem se soustředil na to, jak politické peripetie účast Českoslováků v Barceloně ovlivní.

SHRNUTÍ

Všechny tři, později čtyři zkoumané státy, prošly za uplynulé půlstoletí fascinujícím vývojem. Pomyslná startovní čára, na které se po skončení druhé světové války nacházely, nebyla stejná. Avšak to, že se tyto země postupně staly pevnou součástí „socialistického“ tábora, posunulo na příští desetiletí stejným směrem vývoj jejich politické, ekonomické a společenské scény. Proto i přístup ke sportu, způsob jeho řízení, financování či to, jaké části sportovního a tělovýchovného spektra budou protežovány, vykazuje v období komunistické nadvlády v zemích budoucí Visegrádské čtyřky shodné rysy. V Polsku, Maďarsku i Československu po vzniku komunistického režimu prošel sport sjednocením pod vedením úřadu podřízeného komunistické straně a vládě. Olympijské výbory, jejichž existenci bylo nutné zachovat pro možnost přihlašování sportovců na olympijské hry, byly de facto těmto úřadům podřízeny a spojovala je s nimi i jistá „personální unie“, v jejímž rámci s nadřízeným úřadem sdílely předsedu. Navenek si však olympijské výbory musely uchovat alespoň zdání zbytku samostatnosti, protože úspěchy na olympijských hrách se pro země „východního bloku“ staly otázkou prestiže a bylo životně důležité vítězit nad kapitalistickým Západem v počtu získaných olympijských vavříků a překonaných světových rekordů. Z toho důvodu ovšem do sportu, minimálně do toho „vrcholového“, proudily poměrně štedře státní finanční zdroje.

Postupně došlo i na první krize. Byly vyvolané klesající životní úrovní obyvatel doprovázenou vysokými pracovními nároky. Vládnoucí moc si s krizemi poradila s menší či větší brutalitou, seznala však, že je nezbytné, aby obyvatelům zajistila slušnou životní úroveň, má-li si udržet jejich alespoň navenek projevovanou loajalitu. Konec komunismu však stejně zapříčinily především ekonomické problémy, se kterými se ve stoupající míře potýkal i východní hegemon, Sovětský svaz. Neměl už tedy dostatek prostředků, aby dohlížel na vývoj ve svých satelitních státech a zachování jejich podřízenosti.

Režimy komunistických stran v zemích Visegrádu padly a začalo zdlouhavé a složité obnovování demokratických principů, soukromého vlastnictví, podnikatelských aktivit provozovaných v jakékoliv oblasti, včetně té sportovní. Tělovýchově a sportu přestaly velet nadřízené sjednocené organizace a nejen olympijské výbory se osamostatnily a emancipovaly. S nabytí samostatnosti a nezávislosti však do sportu přestaly proudit miliony ze státních rozpočtů. Mnohé kluby zkrachovaly, zanikla mnohá sportoviště, i olympijské hnutí muselo shánět mecenáše, aby sportovci nadále mohli reprezentovat na olympijských hrách. Ty přestaly být kolbištěm studené války, ale v době, kdy se nově demokratickým zemím

ekonomicky příliš nedařilo, představovaly úspěchy na nich dosažené určité povzbuzení pro obyvatelstvo procházející krušným transformačním obdobím.

V **Maďarsku** ve druhé polovině 80. let spěl komunismus ke svému zhroucení, a to především vinou špatných hospodářských výsledků a rostoucího zadlužení země. Financování sportovců a jejich přípravy často probíhalo díky podnikům, které sportovce pro forma zaměstnávaly. Sportovci však plat pobírali za to, že jejich pracovní náplní byl trénink a pracovními výstupy sportovní výsledky. Se zhoršující se finanční situací však pro mnohé podniky začala být podpora sportovců ekonomicky neúnosná. Nepříznivou ekonomickou situací země se pokusila vláda vyřešit přijetím daňových zákonů v roce 1988. V době jejich přijetí se k moci dostalo „reformní“ křídlo komunistů a v průběhu roku 1989 se setkala k opakovaným jednáním u kulatého stolu se zástupci opozice v čele s Maďarským demokratickým fórem. V březnu 1990 se konaly první svobodné volby po 45 letech.

Představitelé olympijského hnutí se ve společensko-politických změnách neangažovali. Neměli velký důvod měnit status quo, kdy vrcholový sport byl ze strany státu finančně zcela satureován. Přijetí nových daňových zákonů snížilo ochotu podniků investovat do sportu. Kluby však nemohly zlepšit svou finanční situaci pronájemem či prodejem sportovišť, která jim nepatřila. A na jejich odkup do svého vlastnictví neměly prostředky. Sportovní zařízení se často stala majetkem místních samospráv, ty ale nezískaly finance ze státního rozpočtu na jejich další opravy a rozvoj. Mnohé kluby tak v 90. letech zanikly. K tomu přispělo i to, že maďarské podniky byly mnohdy privatizovány zahraničními firmami, které neměly k maďarskému sportu vztah a zbavovaly se sportovních nákladů, z jejich pohledu zbytečných. V demokratickém režimu se nezávisle na tom, jaká vláda byla u moci, nedostávalo na sport finančních prostředků, ačkoliv všechny vlády sport ústně podporovaly. Finanční podpora však směřovala pouze do prostředí vrcholového sportu, jehož úspěchy sloužily politikům jako součást volební kampaně a dobrá reklama.

Státní orgány, jimž byl sport podřízen, procházely častými personálními změnami, které se řídily podle politického klíče. Střídaly se i samotné orgány, pod něž sport spadal, Ministerstvo mládeže a sportu, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo národních zdrojů. Mezi roky 1996 a 2004 byly přijaty 4 zákony o sportu, pátý by měl být přijat v roce 2012. Z těchto důvodů dlouho chybělo zpracování koncepce řízení sportu. S každou personální změnou se práce na tomto dokumentu zpomalily. Dokončena byla až v roce 2007, avšak

nepřišla s konkrétními návrhy. Zůstala u obecných proklamací důležitosti sportu, olympijského obzvlášť.

Po pádu komunistického režimu se Maďarský olympijský výbor postupně stal váženou a důležitou institucí. Rozhoduje totiž prostřednictvím Aladár Gerevich Foundation o rozdělování 80% státních financí, které plynou do sportu. Olympijský výbor se však stará i o uplatnění olympioniků po ukončení jejich kariéry prostřednictvím financování projektu „profesní stezka“, financuje též projekt „50 let poté“, kdy olympijští medailisté navštěvují místa svých úspěchů. To, jak váženou institucí se olympijský výbor stal, dokládá i závratná politická kariéra jeho dlouholetého předsedy Pál Schmitta, která se završila v roce 2010 jeho zvolením maďarským prezidentem, ačkoliv o necelé dva roky později byl nucen rezignovat po plagiátorské aféře.

Maďaři s nastolením svobodného režimu též začali uvažovat o uspořádání olympijských her v Budapešti v roce 2020. Nápad překvapivě nevzešel z prostředí Maďarského olympijského výboru nýbrž z Budapešťského olympijského hnutí (Budapesti Olimpia Mozgalom, BOM), jehož představiteli byli především maďarští byznysmeni. Mezi hnutím, které si získalo náklonnost značné části veřejnosti, a MOB vznikla rivalita. Po nástupu socialistů k moci v roce 2002 a se zhoršením ekonomické situace se stala otázka pořádání olympijských her bezpředmětnou.

Tak jako všechny společenské sféry prošel i sport v Maďarsku fascinujícím vývojem, a to především v posledních 50 letech. Tento vývoj se ještě zrychlil a zhustil, ve dvou desetiletích následujících po společensko-politických změnách po letech 1989/90. Charakterizovaly jej změny organizační, personální, ekonomické i politické. Je proto s podivem, že tato transformace zatím nepřitáhla v Maďarsku ani v dalších východoevropských státech pozornost mnoha sociologů a historiků.² Souhrnná práce, která by mapovala vývoj sportu a olympijského hnutí po pádu komunistického režimu v Maďarsku, zatím chybí.

Přes všechny prodělané změny se v Maďarsku především vrcholový sport, řízený hlavně Maďarským olympijským výborem, stále těší obrovské popularitě. MOB má zákonem podloženou moc disponovat státními finančními prostředky, rozhodovat o tom, jakým způsobem je přerozdělí. Dvacet let fungoval pod vedením šestkrát znovuzvoleného Pál

² FÖLDESINÉ, G., S. The Transformation of Sport in Eastern Europe: The Hungarian Case. *Journal of Comparative Physical Education and Sport*, 1993, vol. XV, no. 1, s. 282.

Schmitta jako zaběhnuté soukolí, v listopadu 2010 nastartoval, minimálně v personální rovině, novou éru.

V **Polsku** vedla zhoršující se ekonomická situace komunisty k úvahám, jak část politické zodpovědnosti za neutěšený stav země předat i zástupcům opozice. Jednání začala po stávkách v Gdaňsku v létě 1988, kdy komunisté požádali vůdce Solidarity Lecha Walesu, aby jim pomohl situaci zvládnout. Jednání, jichž se za komunisty účastnil asistent předsedy vlády a od roku 1988 předseda Polského olympijského výboru Alexandr Kwasniewski, vyústila v dohodu z 5. dubna 1989, v jejímž rámci byly na červen vypsány parlamentní volby, které komunisté drtivě prohráli. Od roku 1990 probíhaly v zemi velmi tvrdé reformy, byla spuštěna privatizace.

Transformace Polského olympijského výboru do demokratických podmínek nebyla jednoduchá. Předsedal mu komunista A. Kwasniewski, který výbor nesměřoval k personálním změnám. To se snažila Solidarity změnit a v roce 1989 v Gdaňsku vznikl Zemský olympijský výbor (Krajowy Komitet Olimpizmu, KKOL) v čele s Grzegorzem Perskim. Tato instituce se snažila navrhovat reformy tělesné výchovy a sportu, očistit olympijské hnutí od osob spjatých s komunistickým režimem a rozložit rovnoměrněji finanční podporu i směrem ke sportu rekreačnímu a sportu pro všechny. Situace vyústila v rozkol, který kvůli paralelní existenci dvou olympijských institucí v jednom státě mohl vést až k neúčasti polských reprezentantů na olympijských hrách v Barceloně. Tomu se snažila zabránit dlouhá vyjednávání mezi znepřátelenými tábory, jejichž mediací pověřil prezident MOV J. A. Samaranch polského historika, profesora Akademie Wychowanie Fizyczne v Poznani a odborníka na olympijské hnutí Wojciecha Lipońskiego. V období jednání nastala v roce 1991 krize, když předseda Úřadu tělesné kultury a sportu Michal Bidas, spřízněný se Solidaritou, zpochybnil veřejně legitimitu PKOL. Na podzim téhož roku tedy W. Lipoński vydal v polských periodících „apél na olympijský kompromis“, jímž vyzval k dohodě a obnovení jednoty olympijského hnutí, aby nebyla ohrožena polská účast na olympijských hrách. Kompromis byl přijat v září 1991, do čela PKOL byl zvolen Andrzej Szalewicz, který nebyl spřízněn s žádným z táborů. Současně část vedení KKOL byla kooptována do vedení Polského olympijského výboru.

Polsko mělo do začátku transformace výhodu spočívající v existenci připravené nekomunistické elity. Na hladkém přechodu Polska ke kapitalismu mělo též zájem Německo. Zahraniční dluh Polska byl v roce 1995 splacen, privatizace proběhla poměrně úspěšně. Čelná místa průmyslu a obchodu ovšem obsadili bývalí komunisté, kteří měli na počátku

kapitalistické éry nejlepší přístup k informacím a kapitálu. V Polsku nebyly stíhány komunistické zločiny, premiér Tadeusz Mazowiecki se přiklonil k praxi „tlusté čáry“ za minulostí. Bývalý komunista a předseda PKOL A. Kwasniewski se stal prezidentem Polska, pod jeho vedením se země začlenila do NATO i Evropské unie. S přechodem ke kapitalismu skončila i v Polsku podpora sportovcům od hutnických, ocelářských a dalších podniků. Ani příprava v rámci vojenských či policejních zařízeních už nebyla možná. Financování sportu se stalo záležitostí místních samospráv, které ovšem pro tyto účely neměly vyčleněné prostředky. Nejdramatičtější byla finanční situace ve sportu v letech 1990 – 1993, kdy ubylo více než 40% státních příspěvků. V letech 1994 – 1997 přece jen podpora sportu z veřejných prostředků stoupla a přidaly se i peníze ze sportovní loterie. Stabilizovaly se též soukromé firmy, z nichž se první staly sportovními sponzory. I v Polsku mnohé patřily bývalým komunistům, kteří využili informační a kapitálové připravenosti.

Organizace sportu dle sovětského modelu vydržela až do února 1991, kdy vznikl Státní úřad tělesné kultury a sportu, v roce 1994 přejmenovaný na Státní úřad tělesné kultury a turismu. V letech 1993-1997 byl v čele úřadu sportovní funkcionář z 80. let Stefan Paszczyk. V roce 1997 se stal předsedou PKOL, což polská sportovní veřejnost uvítala. Na přelomu tisíciletí však opět dramaticky poklesl objem státních financí pro sportovní sféru. Olympijské hry v Aténách se ziskem deseti medailí pak kvůli omezeným možnostem přípravy znamenaly nejhorší polský výsledek za posledních 50 let. Neúspěch vedl k politickému tlaku na rezignaci šéfa PKOL, kterou dokonce polský prezident a bývalý předseda PKOL A. Kwasniewski v srpnu 2004 veřejně oznámil a S. Paszczyk ji musel dementovat v rozhlase. Rozpory odstartovaly veřejnou debatu o vedení PKOL, jehož se zastaly mnohé polské sportovní hvězdy. V důsledku této debaty nakonec v přípravném cyklu na hry v Pekingu státní podpora stoupla, předsedou PKOL byl zvolen Piotr Nurowski. Po jeho tragické smrti při nehodě prezidentského leteckého speciálu u Smolenska v dubnu 2010 se předsedou PKOL stal Andrzej Krasnicki. I v Polsku se měnil nejvyšší úřad, pod nějž sport náležel. V roce 2001 přešel z Rady ministrů do gesce Ministerstva národní výchovy a sportu, které vzniklo v září 2005, o dva roky později se stalo Ministerstvem sportu a turistiky.

V průběhu 90. let vystřídal PKOL tři způsoby získávání financí. Olympijský fond, jenž byl založen již před druhou světovou válkou, byl v roce 1993 nahrazen Polskou olympijskou nadací. Starala se o rozvoj marketingu, propagaci a sponzoring v čele se zajišťováním financí pro činnost PKOL. Díky činnosti nadace sponzorské dary z velké části pokryly výstavbu

Olympijského centra ve Varšavě otevřeného v roce 2004. V rámci organizačních změn v PKOL převzalo v říjnu 2006 činnost nadace nově vytvořené Oddělení marketingu.

I Poláci uvažovali o uspořádání olympijských her, a to ve Varšavě v roce 2012. Šermíři a architekti Ryszard Parulski a Wojciech Zabłocki zpracovali podrobný návrh a založili nadaci Olympiáda 2012, na jejíž podporu začaly v Polsku vznikat regionální kluby. Nepřehledné poměry na varšavské radnici však tuto iniciativu ukončily. Větší naději měla kandidatura Zakopaného na pořádání zimních olympijských her 2006. S tou ovšem město v roce 1999 neuspělo, nevyklučuje však, že by kandidovalo na pořádání her 2018.

Poláci přikládají sportu, a to především tomu vrcholovému, kde se sportovci mohou ukázat v soubojích se zahraniční konkurencí, obrovskou důležitost. V době rozdělení svého území mezi tři státní útvary i v době porobení komunisty se sovětskými soudruhy v zádech jej vnímali jako ztělesnění vlastní nepokořitelnosti a hrdosti. V demokratickém režimu, který provázejí ekonomické nesnáze i rozčarování z nových společenských poměrů a tempa vývoje ekonomiky, je špičkový sport prostředkem k odreagování se od vlastních starostí a k utvrzení se v přesvědčení, že navzdory tomu, že v „Polsce“ není zatím vše tak, jak si její obyvatelé představovali, alespoň ve sportu se její reprezentanti mohou směle poměřovat se sportovci z bohatších a rozvinutějších zemí.

Polský olympijský výbor je institucí, která v očích Poláků špičkový sport zaštiťuje, jako takovou ji chovají v úctě. Změna režimu i pro Polský olympijský výbor přinesla, podobně jako v dalších zemích bývalého komunistického tábora, změny organizační, finanční i personální. Po peripetích se vznikem a následným kooptováním „konkurenčního“ olympijského výboru Solidarity se PKOL poměrně slušně adaptoval na nové poměry. Vyměnil činnost sbírky olympijského fondu za práci olympijské nadace a posléze za oddělení marketingu, zvládl sehnat peníze na postavení reprezentativního sídla i prostředky na přípravu sportovců na jednotlivé olympijské hry, přestože podpora ze státního rozpočtu oproti komunistickým dobám hojnosti značně klesla.

V **Československu** neprobíhal na sklonku 80. let dialog s opozicí jako u jeho severních a jižních sousedů. Komunisté se zde zarytě drželi moci. Impulzem ke změnám se stal až brutální zásah proti pokojné studentské demonstraci v Praze v listopadu 1989. Po něm se události daly rychle do pohybu. Do čela opozice se v české části republiky postavilo Občanské fórum a na Slovensku Veřejnost proti násilí. Změny v ČSOV však byly avizovány již před těmito převratnými událostmi. Po návratu z olympijských her 1988 v Soulu dal předseda výboru Jindřich Poledník podnět k přípravě nových stanov ČSOV a zahájil diskusi

o jeho opětovném osamostatnění, stejně jako o oddělení funkcí předsedy ČSTV a ČSOV. Změny samotné se však udály až po pádu komunistického režimu. ÚV ČSTV po masakru na Národní třídě vydal stanovisko, ve kterém jeho předseda prohlásil, že situaci je třeba spíš zklidňovat a ponechat straně a vládě čas, aby mohla věci v klidu řešit. Jinak reagoval Klub československých olympioniků. Vydal Výzvu ke sportovcům, již v průběhu prvních několika dní podepsalo téměř 500 lidí. ČSTV se na stranu rodící se demokracie postavil po vyhlášení generální stávky a následném zrušení článku ústavy o vedoucí úloze strany. Ještě v prosinci 1989 uznal ČSTV samostatnost Československého olympijského výboru a plénum ČSOV přijalo rezignaci dosavadního předsedy ČSTV a předsednictva ČSOV. Účastníci mimořádného zasedání ČSOV v prosinci 1989 též vyjádřili plnou podporu kandidatuře Václava Havla, coby demokratického kandidáta, na post prezidenta republiky.

Na počátku následujícího roku vyzvalo Občanské fórum československé sportovce a olympioniky, aby vybrali do ČSOV nové zástupce, kteří nebudou zkompromitováni autoritativními metodami řízení a rozhodování z minulého režimu. Do čela ČSOV tak byla v dubnu zvolena fenomenální gymnastka Věra Čáslavská, která pro velkou část veřejnosti symbolizovala odpor proti sovětské okupaci. Občanské fórum drtivě zvítězilo v prvních svobodných volbách v červnu 1990, na Slovensku vyhrála Veřejnost proti násilí. Začala transformace československého komunistického státu na demokratický. Změny zpomalovala i komplikovanost státního aparátu, v jehož rámci existovaly tři zákonodárné sbory: český, slovenský a československý. Dohromady měly 700 poslanců, výkonnou moc tvořilo 50 ministrů. Na rozdíl od Polska neměly v Československu demokratické síly připraveno tolik kandidátů schopných převzít funkce ve státní správě, ve které tak zůstalo hodně komunistů. Došlo proto na skartaci mnohých důležitých archivních spisů. Komunisté, podobně jako v sousedních státech, měli přístup ke kapitálu a zásadním informacím, což jim usnadnilo adaptaci na rodící se kapitalistickou ekonomiku. Výhodou Československa byla makroekonomická stabilita a nízký zahraniční dluh. Jako způsob převodu majetku do soukromých rukou se prosadila neobvyklá kupónová privatizace. Pokračovaly však spory o název státu, který by vypovídal o rovnoprávnosti jeho české i slovenské části. Nakonec předsedové stran, které vyhrály volby v červnu 1992, bez vypsání referenda rozhodli o rozdělení Československa k počátku roku 1993. V roce 1992 tak byly olympijské hry v Barceloně poslední, jichž se účastnili reprezentanti Československa.

Slovensko se po vykročení do demokracie po roce 1989 snažilo dokonce o vytvoření slovenského olympijského výboru, to by však ve společném státě kolidovalo s Olympijskou

chartou. Základ výboru tedy položila Olympijská společnost Slovenska (OSS) založená se souhlasem ČSOV již v dubnu 1990 jako občanské sdružení slovenských sportovních svazů, slovenských olympioniků, významných osobností společenského života a osob podporujících olympijské hnutí. Olympijská společnost jako autonomní složka ČSOV se stala kompromisním řešením mezi legislativou a touhou po samostatnosti v rámci olympijského hnutí.

V červenci 1992 byl z iniciativy OSS ustaven přípravný výbor Slovenského olympijského výboru. Samotný SOV byl založen 19. prosince 1992 v Bratislavě, jeho prvním předsedou se stal dlouholetý československý člen MOV Vladimír Černušák. OSS se po vzniku samostatného Slovenského olympijského výboru stala jeho řádným členem s právní subjektivitou a pokračovala ve své činnosti. V lednu 1995 odsouhlasila svůj zánik a včlenila se do struktur Slovenského olympijského výboru, což bylo potvrzeno zasedáním SOV v únoru 1995. Působení SOV ovlivnil především Zákon o Státním fondu tělesné kultury z roku 1993, jímž byly upraveny podmínky financování sportu z prostředků loterií, a Zákon o používání a ochraně olympijské symboliky a o Slovenském olympijském výboru z roku 1994, který zakotvil působení SOV. O tři roky později byl Národní radou SR schválen Zákon o tělesné kultuře. Zásadní věcí, kterou upravil, bylo nařízení, že nejméně 0,5% státního rozpočtu má směřovat na sportovní účely.

Slovenská sportovní sféra je značně roztržštěná. Existuje zde velké množství subjektů a naopak chybí funkční organizační systém stejně jako střešní sportovní organizace. Podle deklarace sportovního hnutí na Slovensku z června 2001 mělo vzniknout sdružení nazvané Slovenská sportovní rada. Mělo reprezentovat zájmy a potřeby 114 občanských sdružení působících v oblasti sportu na celostátní úrovni, např. Slovenského olympijského výboru, Slovenského paralympijského výboru, Slovenského sdružení tělovýchovných klubů a více než 7000 sportovních jednot, sportovních klubů. Předsedou této rady měl být předseda SOV František Chmelár. Rada však nakonec nevznikla. Podle F. Chmelára bylo chybou zařazení Slovenského sdružení tělesné kultury, protože to chtělo být samo střešní organizací. I po tomto neúspěchu SOV nepřestal usilovat o ustavení silné střešní organizace, pracoval i na vlastní verzi návrhu zákona o sportu. Ten byl nakonec schválen v červenci 2008. Upravuje úlohy jednotlivých složek v oblasti státní podpory vrcholového a výkonnostního sportu, péče o sportovní talenty, mimoškolní sportovní aktivity dětí, stejně jako přípravu sportovců na reprezentaci Slovenské republiky atd.

Podobně jako v případě okolních států sužuje slovenský sport nedostatek finančních prostředků. Na sport je vynakládáno 0,3% státního rozpočtu, což je dokonce v rozporu se Zákonem o tělesné kultuře z roku 1997. Příjmy z loterie, kterou po rozdělení federace provozovala Športka, rozdělával od roku 1994 Státní fond tělesné kultury. Díky novele zákona z roku 1999 začaly tyto příjmy plynout přímo do státního rozpočtu a rozhodnutím slovenské vlády v roce 2002 Státní fond tělesné kultury zanikl. Tímto rozhodnutím ztratily sportovní spolky veškerý vliv na tok finančních prostředků ve sportu. O rozdělení veškerých financí tak začalo rozhodovat pouze ministerstvo školství. V následujícím roce přišel slovenský sport o další majetek.

Po vzniku samostatného státu a dělení společnosti Sazka totiž slovenské ministerstvo financí donutilo Slovenské sdružení tělesné kultury (SZTK) založit společnost Tipos s 52,5% podílem státu s tím, že chod her bude i nadále zabezpečovat Športka, jako slovenský „dědic“ Sazky. O čtyři roky později státní Tipos oddělil Športku od technického zabezpečování her, proto jej Športka v roce 2000 zažalovala. SZTK však nezaplatilo 800 milionovou pokutu a nestáhlo žalobu na státní Tipos, stát tedy povolil exekuci majetku sdružení. Přišlo o 68% akcií Športky a „rodinné stříbro slovenského sportu“ - FIS hotel na Štrbském Plese a Športcentrum v Bojnicih.

Slovenský olympijský výbor společně s výborem kandidatury na pořádání olympijských her v Popradu-Tatrách založily v dubnu 1997 Olympijskou marketingovou společnost (OMS). Ta měla získat prostředky na činnost výboru kandidatury. V roce 1999 se SOV stal stoprocentním vlastníkem OMS. Ta se počátkem roku 2003 transformovala na Slovenskou olympijskou marketingovou, a.s. (SOM). SOM zastřešuje marketing, PR a reklamu olympismu, zabezpečuje péči o olympioniky, podporuje sportovní svazy a sportovce a zabezpečuje prodej vstupenek na olympijské hry. Slovenská olympijská marketingová a Slovenský olympijský výbor fungují jako dvě samostatně hospodařící jednotky, ekonomiku SOM personálně zastřešuje ekonomické oddělení SOV. Ekonomické působení SOV je poměrně úspěšné, v roce 2006 se poprvé jeho vlastní příjmy vyrovnaly dotacím ze státního rozpočtu. O rok později byla zřízena Nadace Slovenského olympijského výboru na podporu bývalých účastníků olympijských her v nouzi. SOV též podporuje vzdělávání olympioniků prostřednictvím programů „profesní stezky“.

I Slováci usilovali o pořádání zimních olympijských her. První prezentace plánů se uskutečnila v čase ZOH v Albertville, tedy ještě v době existence Československa. Kandidátským městem se stal Poprad a celá kandidatura byla nazvána Poprad-Tatry. Její

největší překážkou se ukázala být politická situace na Slovensku a zajištění financování olympijských her, v menší míře otázka ochrany životního prostředí, veřejností velmi přetřásaná. Popradská kandidatura v lednu 1995 neuspěla. Již v červnu byla založena Nadace Poprad-Tatry ZOH 2006. Tentokrát na rozdíl od první kandidatury poskytla slovenská vláda brzy podporu i materiální garance uspořádání olympijských her. Kandidaturu provázela i rozsáhlá propagační kampaň. V prosinci 1997 podala delegace Popradu-Tater oficiální přihlášku, při volbě v roce 1999 neuspěla.

Češi měli po rozdělení republiky situaci o něco jednodušší, mohli navazovat na dlouhou tradici a existující orgány. Pro úspěšnou transformaci celého systému sportu byla rozhodující možnost navazovat na organizace, jejichž činnost komunisté přerušili, jako Sokol či Orel. 21. prosince 1992 se konalo ustavující plenární zasedání Českého olympijského výboru, které zvolilo nové předsednictvo ČOV. Do jeho čela byla zvolena Věra Čáslavská, jediná kandidátka na post předsedkyně. O tři roky později se stala českou členkou Mezinárodního olympijského výboru. Podle přijatých stanov se zdrojem majetku ČOV staly dotace státu, dále dary a příspěvky od MOV a Olympijské solidarity, příspěvky, dotace a dary fyzických a právnických osob a sportovních svazů. Příjmy však ČOV plynou i z vlastní tělovýchovné, sportovní, kulturní, společenské a hospodářské činnosti. Navíc má podíl z prodeje mincí či medailí vydaných u příležitosti konání olympijských her, stejně jako z využití olympijské symboliky. Posledním stanovami uvedeným zdrojem příjmů je sázková a loterijní činnost, pokud jsou v ní využívány olympijské myšlenky nebo konání olympijských her. V průběhu 90. let se získávání finančních zdrojů posunulo spíše k vlastní marketingové činnosti, kterou od dubna 1997 vykonávala nově založená marketingová agentura Česká olympijská a.s. (ČO), vlastněná ze 100 % Českým olympijským výborem. V tomtéž roce se ČOV stal jedním z akcionářů loterijní společnosti Sazka, která se ovšem dostala do značných finančních problémů poté, co z jejích výnosů byla financována stavba pražské haly pro mistrovství světa v hokeji pořádané v roce 2004 v Praze a Ostravě. Problémy vyvrcholily v roce 2010. Po vleklých tahanicích věřitelský výbor společnosti Sazka schválil v září 2011 její prodej.

ČOV je dlouhodobým iniciátorem legislativních úprav sportovního prostředí v ČR. Pozornost veřejnosti i státní správy ke sportu přitáhl především úspěch českých sportovců na olympijských hrách Naganu. V lednu 1999 tak ve spolupráci ČOV a ministerstva školství byla přijata Koncepce státní politiky v tělesné výchově a sportu v ČR. V červenci téhož roku následovalo přijetí dokumentu Zásady komplexního zabezpečení státní sportovní reprezentace. ČOV se podílel i na přípravě Zákona o sportu a jednal se zástupci Ministerstva

práce a sociálních věcí o zlepšení zabezpečení olympioniků-důchodců. Apeloval na využití zkušeností z Polska a Maďarska, kde byl státní příspěvek olympionikům v penzi uzákoněn. V roce 2009 se Český olympijský výbor ve spolupráci se zástupci MŠMT podílel na zpracování Koncepce státní podpory sportu v České republice. Koncepce, již zformovalo celé sportovní prostředí, byla schválena vládou v březnu 2011. Premiér též pověřil ministra školství, aby připravil k projednání nový zákon o podpoře sportu, jehož věcný záměr byl na tomto zasedání vlády schválen.

V dubnu 2009 byla zveřejněna Ministerstvem školství Analýza financování sportu v České republice, kterou vypracovali zástupci MŠMT a ČOV. Porovnávala výdaje státu do oblasti sportu v letech 1989 - 2008. Srovnala je s financováním sportu v ostatních zemích Evropské unie a vyčíslila vliv sportu na státní rozpočet. Analýza odhalila sestupný trend příspěvků do oblasti tělovýchovy. Zatímco v roce 1989 dával stát 0,65% státního rozpočtu na sport, v roce 2008 už to bylo pouhých 0,24%. Dna dosáhl objem financí směřujících do sportu v letech 1997-1998, kdy výdaje na sport činily méně než polovinu procentuálních výdajů ze státního rozpočtu v porovnání s rokem 1989. Poté začalo docházet k navyšování zdrojů, které vyvrcholilo v roce 2001. Posléze především z důvodu rychlého hospodářského růstu, který nebyl adekvátně promítnut ve výdajích na sport, začalo docházet k trvalému poklesu.

Úspěch českých sportovců na olympijských hrách v Naganu zvedl zájem o sport a postrčil ČOV k zahájení studijních prací, které měly zmapovat možnosti uspořádání olympijských her 2016 či 2020 v ČR. ČOV nechal zpracovat ekonomickou a marketingovou analýzu, která podpořila záměr kandidovat na pořadatelství již v roce 2016. Podporu kandidatury Prahy vyslovil též předseda ČOV Milan Jirásek. V březnu 2007 bylo na zasedání výkonného výboru ČOV jednomyslně schváleno zřízení obecně prospěšné společnosti Praha olympijská. Jejími zakladateli byli ČOV a Hl. m. Praha. Praha olympijská měla zpracovat celý kandidátský proces na pořadatelství olympijských her 2016. Uchazečský dotazník byl v lednu 2008 zaslán do sídla MOV. Česká vláda však kandidaturu vyslovila pouze právní, nikoliv finanční garance. Výkonný výbor MOV Prahu jako kandidátské město v červnu 2008 nezvolil do užšího výběru. V roce 2009 Praha odstoupila od úmyslu kandidovat na pořadatelství her v roce 2020. Toto rozhodnutí bylo součástí opatření ke zmírnění dopadů ekonomické krize.

VYBRANÉ PRAMENY A LITERATURA

Archivní prameny

Archiv MOV, Lausanne

in KÖSSL, J. *Dokumentace k dějinám českého olympismu 1945-1970*. Praha: ČOV, 1999

Národní archiv, Praha

Fond ČsVO in KÖSSL, J.

4. oddělení státní správa 1945 – 1992, fondy:

Byro KSČ 1968-1978

Celostátní konference KSČ 1945-1964

Ideologická komise ÚV KSČ 1958-1968

Předsednictvo ÚV KSČ 1966-1971

Výkonný výbor PÚV KSČ 1968-1969

Olympijské studijní a informační centrum

Fond ČOV

Rozhovory a čelnými představiteli českého, slovenského, polského a maďarského olympijského hnutí

STATI V ČASOPISECH A SBORNÍCÍCH

BECK, T. Politický tranzit v Maďarsku. *Soudobé dějiny*, 1999, vol. VI, no. 2 – 3. ISSN 1210-7050.

FÖLDESINÉ, G., S. The Transformation of Sport in Eastern Europe: The Hungarian Case. *Journal of Comparative Physical Education and Sport*, 1993, vol. XV, no. 1, s. 5-21. ISSN 1010-8262.

FÖLDESINÉ, G., S. Hungarian Olympians about Society They Lived in. In *The 100 Year History of Olympism in the Mirror of Sciences*. Aján, T. (Ed.). Budapešť: Maďarská olympijská akademie, 1994. s. 83 - 95.

FÖLDESINÉ, G., S. Post-transformational Trends in Hungarian Sport (1995-2004). *European Journal for Sport and Society*, 2005, vol. II, no. 2, s. 85-96. ISSN 0031- 3815.

FÖLDESINÉ, G., S. University Sport from Sociological Perspective. In *Sport, Culture and Society*. J. Kosiewicz (ed). Warsawa: AWF, 2005. s. 345-356.

- FÖLDESI, G., GÁL, A. (ed). *New Social Conditions in Sport*. 1990-2005. Selected papers by Ph.D. students. Budapešť: Hungarian Society for Sport Sciences, 2005. ISBN 963 218 0917.
- FÖLDESINÉ, G., S. Class or Mass: Sport (for all) at a Crossroad. *Physical Culture and Sport Studies and Research*, 2009, vol. XLVI, no. 147. s. 147-156. ISSN 2081-2221.
- GEREMEK, B. Role Polska při svržení komunismu v Evropě. *Soudobé dějiny*, 1999, roč. VI, č. II - III, s. 321 – 327. ISSN 1437-6164.
- GIRGINOV, V. Eastern European Sport: Nomen. *The International Journal of the History of Sport*, 2004, vol. XXI, no. 5, s. 690 -709. ISSN 0952-3367.
- HADZELEK, K. Jak povstal PKOL, *Magazyn olimpijski*, 1999, no. 5, s. 4-5. ISSN 1506-0233.
- LIPONSKI, W. (V tisku 12. 9. 1990). Po olimpijsku, po Polsku..., *Głos wielkopolski*, s. 12. ISSN 1898-3154.
- LIPONSKI, W. The Polish Olympic Movement in Cultural and Historical Perspective, *Stadion*, 2003, Volume special: Olympische Spiele-Olympic Games-Jeux Olympiques, XXIX, s. 263-286. ISSN 0172-4029.
- NYERGES, M., LAKI, L. Changing of Political System and Role of Sport - Competitive Sport - in Hungary. *Kalokagathia*, 2006, vol. XLIV, no. 1-2, s. 13-23. ISSN 1645-0523.
- ONYESTÁK, N. Political Fate of Candidate Cities for the Modern Summer Games. *Educatio Artis Gymnasticae*, 2008, vol. XV, no. 3, s. 21-30. ISSN 1453-4223.
- ONYESTÁK, N. Hungary's Olympic Dilemma: The Politics of Global Conflict. *Olympika. The International Journal of Olympic Studies*, 2008, vychází ročně, vol. XVII, s. 169-175. ISSN: 1188-5963.
- ONYESTÁK, N. Party, State Security and the 1984 Olympic Games. In.: Higgins, M., Dancs, H., Nagyvárad, K.: *Research in Sport Science*. Cardiff, 2009.
- ONYESTÁK, N. Investigación histórica sobre los órganos de seguridad del estado en Hungría y su papel en el boicot a los juegos olímpicos de 1980 y 1984. *Citius, altius, fortius*, 2009, vol. II, no. 2, s. 101 – 123. Madrid: Centro de Estudios Olímpicos de la Universidad Autónoma de Madrid. ISSN 15828131.
- ONYESTÁK, N. Boycott, Exclusion or Non-participation? - Hungary in the Years of the 1920 and 1984 Olympic Games. *International Journal of the History of Sport*, 2010, vol. XXVII, no. 11, s. 1920-1941. ISSN 0952-3367.
- PASKO, A. The Polish Olympic Committee during Stalinist Era. *Dzieje Najnowsze*, 2010, vol. 41, no. 1, s. 105-120. ISSN 0419-8824.

SOUČEK, L. SOV preberá iniciativu. *Olympijská revue, příloha deníku Šport*, 2006, č. 1., s. 3 - 5.

SOZAŃSKI, H. Strategia optymalizacji systemu przygotowaw olimpijskich, *Kultura fizyczna*, 2002, vol. 88, no. 11-12, s. 1-6. ISSN 0137-7671.

ŠIMO, M. Šport trpí finanční podvýživou - už od rozdelenia Československa. *Olympijská revue, příloha deníku Šport*, 1998, č. 1, s. 14 - 16.

ZPRÁVA Z VÝZKUMU

HANLEY, E., MATĚJŮ, P., KREJČÍ, J., VLACHOVÁ, K. The Making of Post-Communist Elites in Eastern Europe. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1998. Working Papers of the Project Social Trends.

MONOGRAFIE

BENEŠ, Z. Historický text a historická kultura. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-126-9.

CUHRA, J. *České země v evropských dějinách IV*. Litomyšl: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-794-7.

DACOSTA, L., MIRAGAYA, A. *Worldwide Experiences and Trends in Sport for All*. Oxford: Meyer&Meyer Sport (UK) Ltd., 2002. ISBN 978-1-84126-085-3.

FITZMAURICE, J. *Politics and Government in the Visegrad Countries*. Basingstoke: MacMillan, 1998. ISBN 978-0-31221-561-3.

GJURIČOVÁ, A., KOPEČEK, M. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Nakladatelství Ladislav Horáček - Paseka, 2008. ISBN 80-7185-876-5.

GREXA, J., SOUČEK, L. *Slovensko v znamení piatich kruhov*. Bratislava: SOV, 2007. ISBN 978-80-969522-3-6.

GREXA, J. a kol. *Olympijské hnutie na Slovensku*. Bratislava: Vydavateľstvo Q111, 1996. ISBN 80-85401-56-8.

GRYS, I. *History of the Polish Sports and the Olympic Movement*. Varšava: The Museum of Sports and Tourism, 2007. ISBN 83-909441-9-7.

GUTTMANN, A. *The Olympics*. Champaign: University of Illinois, 2002. ISBN 0-252-02725-6.

HAZUCHA, M. *Olympijská sláva*. Banská Bystrica: Pro – Dukla Banská Bystrica, 2008. ISBN 978-80-970012-2-3.

- CHWALBA, A. *Polsko 1989 – 2008: dějiny současnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-185-7.
- IRMANOVÁ, E. *Maďarsko v éře sovětizace*. Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová – albis international, 2008. ISBN 978-80-86971-99-5.
- KOLÁŘ, F. *110 let Českého olympijského výboru*. Praha: Český olympijský výbor, 2009.
- KOLEKTIV. *Český olympismus – 100 let*. Praha: Olympia, 1999. ISBN 80-. 7033 579-3.
- KOLEKTIV. *90 lat na olimpijskim szlaku*. Varšava: PKOL, 2009. ISBN 978-83-7585-093-2.
- KONTLER, L. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-405-x.
- KÖSSL, J. *Dějiny československého olympijského hnutí*. Díl 1 - 4. Praha: Olympia, 1977. ISBN 27-044-77.
- KŘEN, J. *Dvě století střední Evropy*. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-612.
- LANDRY, F., YERLÈS, M. *The International Olympic Committee - One Hundred Years*. Vol. III. Lausanne: International Olympic Committee, 1996. ISBN 92-9105-012-1.
- LENDVAI, P. *Tisíc let maďarského národa*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-2000-856-x.
- LIPONSKI, W., LIPONSKI, S. *Polacy na olimpiadach*. Poznaň: Publicat s. a. 2008. ISBN 978-83-245-1582-0.
- LUNZENFICHTER, A. *Athenes...Peking (1896-2008)*. Atlantica, 2002. ISBN 2843944597.
- Nové cesty středoevropského partnerství: záznam příspěvků přednesených na sérii 3 konferencí pořádaných Vzdělávacím střediskem na podporu demokracie a Mezinárodním visegrádským fondem*. Praha: Policy Centre for the Promotion of Democracy, 2003. ISBN 80-903122-2-5.
- Official Report of the Games of the XXIIIrd Olympiad Los Angeles, 1984*. PERELMAN, B. R. (Ed.). Los Angeles: Los Angeles Olympic Organizing Committee, 1985. ISBN 0-9614512-0-3.
- ONYESTÁK, N. *The Relationship between Sport and Politics in Hungary during the 1980's as Reflected in Summer Olympic Games*. Budapešť: Semmelweis University, Fakulta TV a společenských věd, 2010. Vedoucí disertační práce Dr. Sándor Szakály, Professor, DSc.
- PACZKOWSKI, A. *Půl století dějin Polska 1939 – 1989*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0737-7
- PRAŽÁK, R. *Maďarsko*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-7277-269-4.
- SENN, A. *Power, politics and the Olympic Games*. Champaign: Human Kinetics, 1999. ISBN 0-88011-958-6.
- Sports in Hungary*. VETŐ, J. (Ed.). Budapešť: Corvina Press, 1965.

- STLOUKALOVÁ, B. *Vývoj olympijského hnutí v Československu v letech 1945 - 1990*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta tělesné výchovy a sportu. Katedra kinantropologie humanitních věd a managementu sportu, 2004. 289 s., 72 s. příloh. Vedoucí dizertační práce prof. PhDr. Marek Waic, CSc.
- SUK, J. *Labyrintem revoluce - Aktéři, zápletky a křižovatky jedné politické krize (Od listopadu 1989 do června 1990)*. 1. vyd. Český Těšín: Prostor, 2003. ISBN 80-7260-099-0.
- SZIKORA, K. *History of Physical Education in Hungary*. Budapešť: Magyar Sportmúzeum, 2004.
- VAD, D. (ed.). *100 év Magyar Olimpiai Bizottság*. Oficiální publikace Maďarského olympijského výboru. Budapešť: Westel Press, 1995.
- Sports in Hungary*. VETŐ, J. (Ed.). Budapešť: Corvina Press, 1965.
- VANĚK, M. a kolektiv. *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0718-3.
- VANĚK, M., MŮCKE, P., PELIKÁNOVÁ, M. *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.
- VINEN, R. *Evropa 20. století*. Praha: Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-735-1.
- VYKOUKAL, J., TEJCHMAN, M. *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944 – 1989*. Praha: Prostor, 2003. ISBN 80-85983-82-6.
- VYKOUKAL, J. *Visegrád: možnosti a meze středoevropské spolupráce*. Praha: Dokořán, 2003. ISBN 80-86569-34-9.
- ZERER, A. (ed). *1992 - 2002*. Oficiální publikace Slovenského olympijského výboru. Bratislava: SOV, 2002.
- Vancouver 2010*. Oficiální publikace Slovenského olympijského výboru. Bratislava: SOV, 2010. ISBN 978-80-89278-10-7.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- Among the first*. [cit. 2010-10-25]. Dostupné z www.mob.hu.
- Analýza financování sportu v ČR*. [cit. 2011-10-25]. Dostupné z www.msmt.cz
- CHODAKIEWICZ, M., J. *Miracle of Solidarity ended Communism, Human Events* [online], 2005 [cit. 2009-10-12]. Dostupné z www.humanevents.com.
- JEDRAS, J. *No money, no medals*, 2004 [cit. 2009-10-15], Dostupné z www.tol.org.
- Koncepce státní podpory sportu v ČR. Zpracováno ve spolupráci s ČOV a představiteli občanských sdružení. Verze 2.10*. [cit. 2011-10-18]. Dostupné z www.olympic.cz.

Olympijské listy. [cit. 2011- říjen]. Dostupné z www.olympic.cz.

RYCHTECKÝ, A. *Česká olympijská akademie - 20 let činnosti*. [cit. 2011-10-15]. Dostupné z www.olympic.cz.

Rozprava k návrhu zákona o podpoře sportu. Sestavily KINDLOVÁ, I., RÝDLOVÁ, T.
Rozvojový olympijský program ČOV na období 2009 - 2012. [cit. 2011-10-18]. Dostupné z www.olympic.cz.

SOUČEK, Ľ. *Kandidatúry Popradu-Tatier na usporiadanie ZOH*. [cit. 2010-5-20]. Dostupné z www.olympic.sk